

ความเชื่อมโยงจากหลักพุทธธรรมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของสหประชาชาติ*

Connecting Buddhadhamma Principles to the United Nations Sustainable Development Goals

พระครูโกวิทธรรมวาทิต (อุดร แสงแก้ว) และวิภาวรรณ ลิ้มปัทมบุลย์
Phrakhru Kowitarttawatee (Udorn Sangkaew) and Wiphawan Limphaibool
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: wiphawan.lim@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหลักพุทธธรรมด้วยเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ของสหประชาชาติ โดยการนำหลักพุทธธรรมซึ่งประกอบด้วย หลักทศพิธราชธรรมมีกัตถะประโยชน์ 4 โภชเนมัตตัญญูตา ไตรสิกขา อิทัปปัจจยต และสังคหวัตถุ 4 นำมาเชื่อมโยงกับนิยามของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนรวม 17 เป้าหมายจากทั้ง 5 มิติ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อมด้านสันติภาพและสถาบัน และด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา การนำเสนอบทความใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อศึกษาหลักธรรมสำคัญในพุทธศาสนา จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักธรรมเหล่านี้กับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อค้นหาความเชื่อมโยงระหว่างหลักพุทธธรรมและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งการเชื่อมโยงนี้ทำให้เห็นถึงบทบาทของหลักพุทธธรรมในการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย SDGs โดยเน้นการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืน มีจริยธรรม และคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผ่านการเน้นจริยธรรม การดำเนินชีวิตอย่างมีสติ และการพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อสามารถนำแนวทางการศึกษามาใช้ในการนำเสนอวิธีที่หลักพุทธธรรมสามารถสนับสนุนหรือเสริมสร้างเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อค้นพบของบทความวิชาการนี้ จะช่วยให้เข้าใจการนำเสนอมุมมองใหม่ต่อเป้าหมายแต่ละข้อของ SDGs ผ่านหลักพุทธธรรม ซึ่งจะเปลี่ยนการเน้นจากเป้าหมายที่เน้นผลลัพธ์ไปเป็นการเน้นกระบวนการที่ยั่งยืนและมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม เพื่อสร้างแนวคิดสำหรับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และในการดำเนินชีวิตของบุคคล ให้บรรลุถึงแก่นสำคัญของเป้าหมายการพัฒนา

*ได้รับบทความ: 15 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 2 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2567
Received: February 15, 2024; Revised: December 2, 2024; Accepted: December 21, 2024

อย่างยั่งยืน ซึ่งก็คือการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้บุคคล ชุมชน และสังคมไทยมีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; พุทธศาสนา; เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to explain Buddhist principles in relation to the United Nations' Sustainable Development Goals (SDGs). It draws upon key Buddhist teachings, including the Four Virtues, Bhojana mattaṅkuta, tisikkha, Idappaccayata, and Sangahavatthu 4. These principles are linked with the definitions of the 17 SDGs across five dimensions: social, economic, environmental, peace and institutions, and partnership for development. The article uses a literature review method to study essential Buddhist principles and then analyzes their connection to the SDGs to identify how these teachings relate to sustainable development. This connection highlights the role of Buddhist principles in supporting the achievement of the SDGs, emphasizing sustainable, ethical living and the consideration of social and environmental impacts. By focusing on ethics, mindful living, and interdependence, this study proposes how Buddhist principles can be applied to enhance sustainable development goals. The findings offer new perspectives on each SDG through Buddhist teachings, shifting the focus from outcome-oriented goals to a process-oriented, ethically aware approach. This shift creates a framework for public and private sectors, as well as individuals, to achieve the core objective of the SDGs which is to leave no one behind, thereby ensuring the stability and sustainability of individuals, communities, and Thai society.

Keywords: Buddhadhamma Principle; Buddhism; Sustainable Development Goals

1. บทนำ

ในยุคสมัยที่โลกต้องเผชิญกับความท้าทายหลายอย่าง เช่น วิกฤติโรคระบาด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเครียดที่เพิ่มขึ้น ความขัดแย้งในสังคม ฯลฯ หลักพุทธธรรมของศาสนาพุทธซึ่ง

สืบทอดกันมานานหลายพันปีอาจดูเหมือนล้าสมัย แต่หลักคำสอนเหล่านี้ยังคงเสนอมุมมองที่ลึกซึ้งและมีคุณค่าสำหรับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันได้อย่างไม่น่าเชื่อ หลักพุทธธรรมของศาสนาพุทธประกอบด้วยหลักคำสอนหลายอย่าง ยกตัวอย่าง

เช่น หลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความเข้าใจและการพิจารณาถึงสภาวะของทุกขในชีวิต ได้แก่ อริยสัจ 4 อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ช่วยให้มนุษย์สามารถมองเห็น และเข้าใจในเรื่องของความทุกข์ และสาเหตุของความทุกข์ได้ดีขึ้น เพื่อมุ่งสู่การบรรลุความหลุดพ้นจากความทุกข์และเข้าถึงความสงบสุขในชีวิต ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมสอนให้ผู้คนฝึกสติและสมาธิ เพื่อตระหนักรู้ถึงความคิด คำพูด และการกระทำของตนเอง ซึ่งช่วยให้พัฒนาคุณภาพจิตใจและความสงบ การฝึกสติและสมาธินี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการพัฒนาทางจิตวิญญาณเท่านั้น แต่ยังช่วยให้มีสุขภาพจิตที่ดี และเพิ่มความสามารถในการจัดการกับความเครียดในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้น หลักพุทธธรรมสอนให้ ผู้คนมีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อกัน เช่น หลักพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ส่งผลให้สังคมมีความสามัคคีและช่วยลดความขัดแย้งและความรุนแรงได้ หลักพุทธธรรมช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่มีจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม ช่วยให้สังคมมีความเรียบร้อยและเป็นธรรม

ปัจจุบันการผสมผสานระหว่างแนวคิดที่มีมาแต่ดั้งเดิมเป็นที่รู้จักกันมานานกับ แนวคิดโลกสมัยใหม่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในปัจจุบัน บทความวิชาการนี้ศึกษาถึงความ เกี่ยวข้องเชื่อมโยงของปรัชญาที่ไม่เปลี่ยนแปลงของหลักพุทธธรรมในพุทธศาสนาและ เป้าหมายที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม

ด้านสันติภาพและสถาบัน และด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา ชุดเป้าหมายการพัฒนา ระดับโลกนี้ได้รับการรับรองจาก 193 ประเทศสมาชิกของสหประชาชาติ ที่มีทิศทางการพัฒนาที่ทุกประเทศต้องดำเนินการร่วมกันตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึง ค.ศ. 2030 ทั้งนี้ หากมองผิวเผินแล้ว หลักพุทธธรรมกับเป้าหมายของ SDGs อาจจะดูเหมือนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบความคล้ายคลึงและความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ระหว่างทั้งสองสิ่งนี้ เนื่องจากหลักพุทธธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน คือการพัฒนาความยั่งยืนของมนุษย์ พุทธศาสนามีรากฐานมาจากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้ส่งเสริมแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยการเรียนรู้และปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพหุมีความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลและสภาพแวดล้อม (สอาด ภูนาสรณ์, สมควร นามสีฐาน และอำนวยพร โสมจุมจัง, 2564, หน้า 14-26) นอกจากนั้น เป้าหมายของทั้งสองแนวคิดนี้คือการพยายามลดความทุกข์ทรมาน สืบสานความสุข การค้นหาความสงบในบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากหลักพุทธธรรมอริยสัจ 4 สามารถนำไปใช้และเกี่ยวข้องกับ SDGs ที่ต้องการจำแนกปัญหาทั้งระดับบุคคลและสังคม รับรู้ถึงปัญหา สาเหตุ ของปัญหา และการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

การเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับเป้าหมายของ SDGs นั้นมีความสำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ในระดับท้องถิ่นและโลก หลักพุทธธรรมที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่าง

มีจริยธรรม การมีสติ และการปฏิบัติตนที่เกื้อกูลต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับหลายเป้าหมายของ SDGs ซึ่งมุ่งหวังการลดความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนบนโลกใบนี้ สามารถแยกเหตุผลหลักที่สำคัญในการศึกษาความเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับ SDGs เป็นข้อๆ ได้ดังนี้ 1) ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีจริยธรรม หลักพุทธศาสนานับถึงการดำเนินชีวิต อย่างมีจริยธรรมและยั่งยืน ซึ่งช่วยให้สังคมเผชิญกับความท้าทายทางสิ่งแวดล้อม และความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความเสมอภาค หลักสังคหวัตถุ 4 และการปฏิบัติทาน สนับสนุนให้เกิดความเสมอภาคและเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งตอบโจทย์เป้าหมายของ SDGs ในการลดความเหลื่อมล้ำ 3) ส่งเสริมสันติภาพและความยั่งยืน การสอนให้มีสันติสุขภายในและการแก้ไขความขัดแย้งด้วยวิธีการที่สงบนั้นเป็นฐานของการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืน และ 4) การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักพุทธธรรมสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองตลอดชีวิต ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการบรรลุหลายเป้าหมายของ SDGs เช่น การศึกษาคุณภาพ คำถามสำคัญที่ต้องการคำตอบในบทความวิชาการนี้คือ หลักพุทธธรรมใดในพุทธ ศาสนาที่สามารถสนับสนุนและเชื่อมโยงการบรรลุเป้าหมาย SDGs แต่ละเป้าหมาย และสามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการรับมือกับความท้าทายทางสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

ในบทความวิชาการนี้ นำเสนอถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้ง 5 มิติ ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรืออำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น หลักโภชนมัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณในการบริโภค หลักไตรสิกขา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา หลักอิทัปปัจจยตา หลักธรรมที่แสดงให้เห็นกฎธรรมชาติ และหลักสังคหวัตถุ 4 หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี

จากที่กล่าวมาข้างต้น บทความวิชาการนี้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) อธิบายหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์ โภชนมัตตัญญูตา ไตรสิกขา อิทัปปัจจยตา และสังคหวัตถุ 4 ที่มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสันติภาพและสถาบัน และด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา 2) นำเสนอมุมมองใหม่ต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติทั้ง 17 ข้อผ่านหลักพุทธธรรม ซึ่งจะเปลี่ยนการเน้นจากเป้าหมายที่เน้นผลลัพธ์ไปเป็นการเน้นกระบวนการที่ยั่งยืนและมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม 3) สร้างแนวคิดสำหรับทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และในการดำเนินชีวิตของบุคคล ให้บรรลุถึงแก่นสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. หลักพุทธธรรมสำหรับการพัฒนา

หลักพุทธธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ทั้งในมิติของบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยหลักคำสอนที่เน้นการพัฒนาภายในและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและ

โลก หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีดังนี้

1. หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ 4 จาก พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) กล่าวถึงทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ เป็นธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันหรืออำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต) อารักขสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่ทำได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้เกิดความเสียหาย) กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร) และสมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม กำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มีประหยัดเก็บไว้) หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ 4 เป็นหลักคำสอนที่มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับการพัฒนาและการบริหารชีวิตในแต่ละวันอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แต่ละองค์ประกอบของหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์มีความสำคัญต่อการสร้างฐานรากที่แข็งแกร่งสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ดังนี้ 1) อุฏฐานสัมปทา การมีอาชีพที่สุจริตและขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานของการมีชีวิตที่มั่นคงและเป็นอิสระทางการเงิน หลักนี้ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาทักษะและทำงานอย่างมีจรรยาบรรณ เป็นพื้นฐานสำคัญในการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม 2) อารักขสัมปทา การรักษาทรัพย์สินที่ได้มาอย่างขยันหมั่นเพียรและป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายเป็นหลักที่สำคัญในการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน 3) กัลยาณมิตตตา การคบคนดีและมีมิตรภาพที่ดีช่วยเสริมสร้างเครือข่ายสังคม

และสนับสนุนทางอารมณ์และจิตใจ ความสัมพันธ์ที่ดีเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมที่มีความสุขและเข้มแข็ง 4) สมชีวิตา การมีการจัดการรายได้และรายจ่ายอย่างเหมาะสมและมีการออมเป็นสิ่งสำคัญในการมีชีวิตที่ยั่งยืนและมีความสุข หลักนี้ส่งเสริมให้บุคคลมีการวางแผนทางการเงินที่ดี สามารถรับมือกับความไม่แน่นอนในอนาคตได้

2. หลักโภชนาธมัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณในการบริโภครู้จักพิจารณาปริมาณอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย ใช้ทำกิจให้ชีวิตมีความสุขมีใช้เพื่อสนุกสนาน มัวเมา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) หลักโภชนาธมัตตัญญูตา มีการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในหลายด้าน ทั้งด้านบุคคล สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนี้ 1) การพัฒนาสุขภาพและการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน การรับประทานอาหารโดยใช้หลักโภชนาธมัตตัญญูตา ส่งเสริมให้บุคคลมีสุขภาพที่ดี โดยการเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสม พอเหมาะพอควร เพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย ไม่บริโภคเกินความจำเป็นหรือเพื่อความบันเทิง ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ ที่เกิดจากการบริโภคไม่เหมาะสม เช่น โรคอ้วน โรคเบาหวาน และโรคหัวใจ 2) การประหยัดและการบริหารจัดการทรัพยากร ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้บุคคลมีการบริหารจัดการทรัพยากรอาหารได้ดีขึ้น แต่ยังช่วยลดการสูญเสียอาหารและการ สิ้นเปลืองทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้สังคมสามารถจัดสรรทรัพยากรไปยังด้านอื่นๆ ที่จำเป็นได้มากขึ้น 3) การพัฒนาความตระหนักรู้และจริยธรรม ส่งเสริมให้บุคคลมีการตระหนักรู้ เกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนา

จริยธรรมในการดำรงชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 4) การลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การบริโภคอย่างมีสติและรู้จักประมาณช่วยลดความต้องการสำหรับทรัพยากรธรรมชาติ ลดการใช้พลังงาน และลดของเสีย ซึ่งทั้งหมดนี้มีส่วนช่วยในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. หลักไตรสิกขา มุ่งเน้นไปที่ข้อประพฤติปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ อธิสัสสิกขา (ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง) อธิจิตตสิกขา (ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม) และอธิปัญญาสิกขา (ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) หลักนี้มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในหลายมิติ ได้แก่ การพัฒนาด้านความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นประโยชน์ต่อการเติบโตของบุคคลและการดำรงชีวิตในสังคม ดังนี้ 1) อธิสัสสิกขา การฝึกฝนในด้านความประพฤติที่ดีช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความเชื่อถือและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม การปฏิบัติตนอย่างดีส่งเสริมการมีชีวิตที่ปลอดภัยและมั่นคง และช่วยในการลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือในชุมชน 2) อธิจิตตสิกขา การฝึกจิตให้มีความสมาธิและสติช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกได้ดีขึ้น การมีจิตที่มั่นคงและสงบช่วยในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกจิตยังช่วยลดความเครียดและส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีวิต

อย่างมีคุณภาพ 3) อธิปัญญาสิกขา การฝึกหัดปัญญาไม่เพียงช่วยให้บุคคลสามารถมองเห็นและเข้าใจความจริงของธรรมชาติและชีวิตได้ชัดเจนเท่านั้น แต่ยังช่วยให้สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีปัญญา การมีปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองและสังคมช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีขึ้น

4. หลักอิทัปปัจจยตา พระครูวิชัยสุตกิจ และสุวิชัย อินทกุล (2564, หน้า 218-231) กล่าวถึงหลักอิทัปปัจจยตาว่าเป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นกฎธรรมชาติอันเป็นกฎสากล ที่กล่าวถึงสภาวะธรรมและหลักแห่งการพึ่งพา คือ เมื่อสิ่งนี้มีสิ่งนี้จึงมี เมื่อสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป หลักอิทัปปัจจยตาเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนาซึ่งกล่าวถึงหลักของสาเหตุและผล หรือหลักแห่งการเกิดเหตุและผลตามธรรมชาติ ทำให้เข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกและชีวิตประจำวัน ความเข้าใจนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาในหลายมิติ ดังนี้ 1) การพัฒนาทางสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา หลักอิทัปปัจจยตาช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์และผลกระทบที่เกิดจากการกระทำต่างๆ ต่อสิ่งแวดล้อม การทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงเหล่านี้ช่วยให้สามารถวางแผนและดำเนินการอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน เช่น การตระหนักถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าต่อระบบนิเวศน์และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ 2) การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ การรู้จักหลักของสาเหตุและผลช่วยให้เข้าใจว่าการ

กระทำใดๆ มีผลต่อสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร เช่น การลงทุนในการศึกษามีผลต่อการพัฒนาทักษะ และโอกาสในการมีงานทำของประชากร ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการลดความยากจน 3) การพัฒนาด้านจิตวิทยาและสุขภาพจิต การเข้าใจหลักอิทัปปัจจยตาช่วยให้บุคคลเห็นว่ จิตใจและการกระทำของตนเองส่งผลต่อสุขภาพจิต และความสุขได้อย่างไร การฝึกฝนตามหลักนี้สามารถ นำไปสู่การพัฒนาทัศนคติที่ดีขึ้น การจัดการ ความเครียดและการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 4) การเรียนรู้และการปรับตัว การใช้หลักอิทัปปัจจยตาในการเรียนรู้และการศึกษาช่วยให้เข้าใจ ถึงการเชื่อมโยงและผลกระทบจากการเรียนรู้และ ปฏิบัติ เช่น การเห็นผลกระทบจากการศึกษาต่อการ พัฒนาส่วนบุคคลและการมีส่วนร่วมในสังคม

5. หลักสังคหวัตถุ 4 จากพจนานุกรม พุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554) กล่าวถึงสังคหวัตถุ 4 ว่าเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย ทาน (การให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ กันทั้งสิ่งของ และความรู้ แนะนำสั่งสอน) ปิยวาจา (วาจาอันเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วย เหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์) และ สมานัตตา (ความมีตนเสมอ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสม แก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม)

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญใน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชนและสังคม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาในหลายด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาสังคมและชุมชน ช่วยส่งเสริม การทำงานร่วมกันและการสร้างความเข้าใจระหว่าง กันในสังคม ช่วยสร้างสามัคคีและความเป็นมิตรใน ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาและรักษา ความสงบสุขในสังคม 2) การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การให้และการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ สามารถ ช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและการเข้าถึง ทรัพยากรสำหรับผู้ที่ยด้อยโอกาส นอกจากนี้การก ระจำความมั่งคั่งและการสนับสนุนทางเศรษฐกิจ ในท้องถิ่นยังส่งผลให้เกิดการเติบโตที่ยั่งยืนในระยะ ยาว 3) การพัฒนาทางการศึกษาและจริยธรรม การ ให้ความรู้และการสอนสั่ง และการเสริมสร้างความ สัมพันธ์ด้วยคำพูดที่ดี ช่วยพัฒนาคุณภาพของการ ศึกษาและการเรียนรู้ในสังคม การสร้างความเข้าใจ และการศึกษาที่ดีนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต และความสามารถในการตัดสินใจและการดำเนิน ชีวิตที่มีจริยธรรม 4) การพัฒนาทางสุขภาพจิตและ สังคม ช่วยเสริมสร้างความรู้สึของการเป็นหนึ่ง เดียวและการมีส่วนร่วมในสังคม การมีความ สัมพันธ์ที่ดีและการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยลด ความเครียดและส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีในชุมชน

สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมทั้งห้าประการที่ กล่าวมา มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในระดับ บุคคล ชุมชน และสังคม หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถะ ประโยชน์ สอนหลักการใช้ทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพและการมีอาชีพที่สุจริต ช่วยเสริม สร้างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการจัดการ

ที่ดีในชีวิตประจำวัน หลักโภชนา มัตตัญญูตา ส่งเสริมการบริโภคที่ยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรอย่างมีความรับผิดชอบ ลดการสูญเสียและการเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับบุคคล หลักไตรสิกขา ช่วยเสริมสร้างการพัฒนา ด้านจริยธรรม สุขภาพจิต และความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับโลกและชีวิต ส่งผลให้เกิดความสามารถในการตัดสินใจที่ดีขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่างๆ ในชีวิตได้ หลักอิทัปปัจจยตา สอนให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของการกระทำและผลที่ตามมา ทำให้บุคคลและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการกระทำที่ยั่งยืนต่อสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน และหลักสังคหวัตถุ 4 สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและสามัคคีในชุมชน ช่วยให้เกิดการร่วมมือและการเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาทางสังคมและการรวมกลุ่มของชุมชน หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาคือครอบคลุมทุกมิติของชีวิตและสังคม และมีส่วนช่วยในการสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีคุณภาพและยั่งยืน

3. เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ

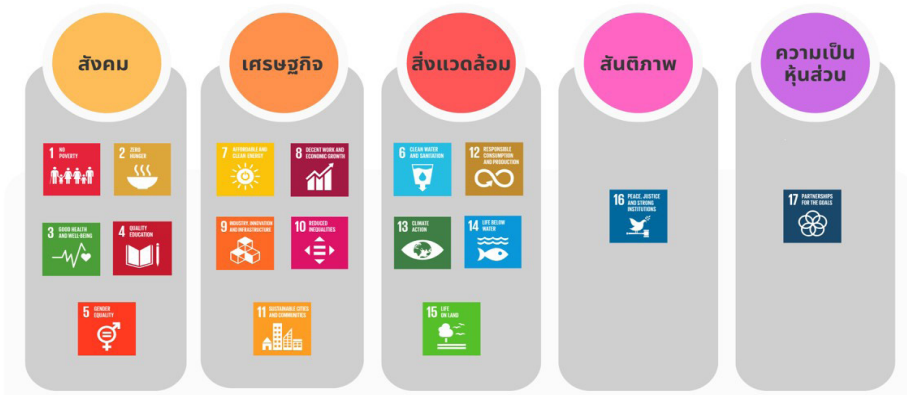
การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบ

สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนอง ความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland, 1987) การบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ครอบคลุมทางสังคมและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจัดกลุ่มตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติประกอบด้วย 17 เป้าหมาย ได้แก่ 1) มิติด้านสังคม ให้ความสำคัญกับการขจัดความยากจน ความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ครอบคลุมเป้าหมายที่ 1 ถึงเป้าหมายที่ 5 2) มิติด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี สอดคล้องกับธรรมชาติ ครอบคลุมเป้าหมายที่ 7 ถึงเป้าหมายที่ 11 3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศ ครอบคลุมเป้าหมายที่ 6, เป้าหมายที่ 12 ถึงเป้าหมายที่ 15 4) มิติด้านสันติภาพและสถาบัน ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก ครอบคลุมเป้าหมายที่ 16 และ 5) มิติด้านความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา เน้นความร่วมมือของทุกหน่วยงาน ในการขับเคลื่อน ครอบคลุมเป้าหมายที่ 17 ดังภาพที่ 1

5 เสาหลักของมิตินความยั่งยืน (Five Pillars of Sustainability)

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงของมิตินความยั่งยืนกับเป้าหมายการพัฒนาความยั่งยืน

รายละเอียดของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 เป้าหมาย แสดงในภาพที่ 2 ประกอบด้วย 1) SDG1 ยุติความยากจนในทุกรูปแบบในทุกที่ 2) SDG2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน 3) SDG3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย 4) SDG4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) SDG5 บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศและให้อำนาจของผู้หญิงและเด็กหญิงทุกคน 6) SDG6 สร้างหลักประกันเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน 7) SDG7 สร้างหลักประกันว่าทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือ

ได้และยั่งยืน 8) SDG8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ และมีผลผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับทุกคน 9) SDG9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม 10) SDG10 ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ 11) SDG11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทัวถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืน 12) SDG12 สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน 13) SDG13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น 14) SDG14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่

ยั่งยืน 15) SDG15 ปกป้อง พื้นฟู และสนับสนุน การใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมา ใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทาง ชีวภาพ 16) SDG16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและ ครอบคลุม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึง

ความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ 17) SDG17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่งlobalการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับ โลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ศูนย์วิจัยและ สนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2566) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4. หลักพุทธธรรมกับเป้าหมายการพัฒนา อย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ

หากพิจารณาอย่างผิวเผินแล้วอาจไม่พบ ความเชื่อมโยงกันระหว่างหลักพุทธธรรมกับ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ แต่จากการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด พบว่า มีหลักพุทธธรรมที่มีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งส่งเสริมความสุขในระดับ บุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ อยู่หลาย ประการ สามารถ อธิบายหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนดัง ต่อไปนี้

1. หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถะประโยชน์ 4 ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา (ถึงพร้อมด้วยความ ขยันหมั่นเพียร ประกอบอาชีพสุจริต) อารักข สัมปทา (ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่ทำไว้ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ให้เกิดความเสียหาย) กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร) และสมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม กำหนดรายได้และราย จ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มีประหยัดเก็บไว้) มีความ เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) SDG1 ขจัดความยากจน ตามที่ กรณิศ ดวงใบ (2559, หน้า 33-46) ได้นำเสนอการแก้ปัญหาความ ยากจนตามหลักพระพุทธศาสนานั้นต้องใช้ง่าย

ทรัพยากรอย่างพอประมาณให้สมดุลกับรายได้มีการบริหารจัดการทรัพยากร รักษาคุ้มครองทรัพยากรที่หามาได้ไม่ให้สูญหาย พระอริการทัตเทพฐานโกโร (2559, หน้า 61-70) เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยมุ่งประโยชน์สุขในปัจจุบันโดยใช้หลักพุทธธรรม ทิฐุธรรมมีกัตถะประโยชน์ 2) SDG12 การผลิตและการบริโภคที่รับผิดชอบ หลักธรรมนี้เน้นให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตที่มีจริยธรรม ส่งเสริมให้เกิดการบริโภคอย่างรับผิดชอบ สมเหตุสมผล และลดการบริโภคอย่างสิ้นเปลืองการบริโภคที่ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่นเพื่อนำไปสู่จุดหมายในการพัฒนาชีวิต (กมลาค ภูวนาธิพงษ์, 2556)

2. หลักโภชนา มัตตัญญูตา หมายถึง ความรู้จักประมาณในการบริโภค หลักพุทธธรรมนี้ตามที่ ชลธิชา กาญจนศิริ และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (2563, หน้า 61-73) ได้กล่าวถึง การบริโภคอาหารตามแนวพุทธเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย และการป้องกันรักษาโรคโดยตรง และส่งเสริมประโยชน์โดยอ้อมต่อสังคมและทรัพยากรด้วย ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) SDG2 ขจัดความหิวโหย ยกระดับโภชนาการหลักธรรมนี้สอนให้รู้จักพิจารณารับประทานอาหารที่ปลอดภัยมีโภชนาการที่ดี 2) SDG3 การมีสุขภาพและความ เป็นอยู่ที่ดี หลักธรรมนี้เน้นถึงความพอเหมาะพอดีในการกิน ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพที่ดี

3. หลักไตรสิกขา สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย (2559) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาตนเอง และความเกี่ยวข้องของคำว่า เรียนรู้ เรียน สึกขา

ศึกษา และพัฒนา สามารถใช้แทนกันได้โดยกล่าวถึงแนวคิดของพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับไตรสิกขา มุ่งเน้นไปที่ข้อประพฤติปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ อธิสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา กระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของพระพุทธศาสนามีวิธีการตัดสินใจได้ว่า เป็นประโยชน์และถูกต้อง โดยรับฟังหลักการของทุกฝ่ายด้วยใจเป็นกลาง และพิจารณาด้วยปัญญา และหาเหตุผลทดสอบความจริงจนแน่ใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องแท้จริงอย่างแน่นอนทั้งนี้การเรียนรู้จัดเป็นทักษะกระบวนการที่สำคัญของชีวิต และต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ดังกล่าว มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาความยั่งยืน SDG4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. หลักอหิปปัจจยตา เป็นหลักธรรมที่แสดงให้เห็นกฎธรรมชาติอย่างกว้างและครอบคลุมกับสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับระบบนิเวศวิทยา ความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้เกิดสิ่งต่างๆ ตามมาซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป 1) SDG6 น้ำสะอาดและสุขาภิบาล หลักพุทธธรรมนี้สอนให้ปกป้องและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ รวมถึงภูเขา ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ แม่น้ำ ชั้นดินอุ้มน้ำ และทะเลสาบเพื่อให้เกิดการจัดหาและใช้น้ำอย่างยั่งยืน 2) SDG13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีสาเหตุมาจากการทำลายสิ่งแวดล้อม และไม่

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคำนึงถึงกฎของธรรมชาติตามหลักพุทธธรรมนี้ จะสร้างความตระหนักรู้ของมนุษย์ในการลดการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 3) SDG14 ระบบนิเวศทางทะเล และ 4) SDG15 ระบบนิเวศบนบก หลักพุทธธรรมเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ระบบนิเวศทั้งทางทะเล และบนบก เพื่อให้เกิดการบูรณาการมูลค่าของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

5. หลักสังคหัตถ์ 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสามัคคี ความร่วมมือกัน ความสงบสุข และความปลอดภัยในสังคม ซึ่งเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) SDG11 ทำให้เมืองที่อยู่อาศัยมีคุณภาพ สภาพแวดล้อมที่ดี มีความปลอดภัยอย่างทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยั่งยืนโดยต้องคำนึงถึงมิติความแตกต่างทางสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาที่คำนึงถึงกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ และผู้มีรายได้น้อย ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้อย่างมีคุณภาพ และเข้าถึงบริการพื้นฐานต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม 2) SDG16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข มีความมั่นคง มีสันติภาพ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม ประชาชนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน และมีระบบการปกครองบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล มุ่งเน้นการตัดวงจรความขัดแย้ง การข่มเหง การแสวงหาประโยชน์อย่างไม่ถูกต้อง การค้ามนุษย์ การใช้ความรุนแรงและการทรมานทุกรูปแบบ มีกระบวนการตัดสินใจที่มีความ

รับผิดชอบ ครอบคลุม และมีส่วนร่วมในทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเชิงสถาบันให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) SDG17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่งlobal การดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. หลักธรรมอื่นๆ ในพุทธศาสนา วิชาพิมพ์พันธ์ (2563, หน้า 15-31) กล่าวถึงหลักความเสมอภาคที่ปรากฏอยู่ในหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา โดยระบุว่าพระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและโอกาส ดังพุทธดำรัสที่ทรงสั่งสอนไว้ว่า “กษัตริย์พราหมณ์แพศย์ศูทร จัณฑาลและคนกวาดขยะ หากประพฤติธรรมย่อมเป็นผู้เท่าเทียมกันในสวรรค์” แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ทรงเสนอหลักความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ โดยเห็นว่าบุคคลจะได้เป็นเพราะการกระทำ ไม่ตัดสินกันด้วยเพศ หรือชั้นวรรณะ ซึ่งเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนี้ 1) SDG5 ความเท่าเทียมกันทางเพศ หลักความเสมอภาคในพุทธศาสนา ไม่ตัดสินกันด้วยเพศ ส่งเสริมให้ผู้หญิงมีสิทธิที่เท่าเทียมกันทั้งในด้านความเป็นผู้นำ การให้อำนาจแก่ผู้หญิง และการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ 2) SDG10 ลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาค หลักความเสมอภาคในทางพุทธศาสนา ส่งเสริมความครอบคลุมด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองสำหรับทุกคน โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ ความบกพร่องทางร่างกาย เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ แหล่งกำเนิด ศาสนา หรือสถานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วน

ช่วยในการลดความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาค
ภายในและระหว่างประเทศ

5. สรุป

จากการศึกษาความเชื่อมโยงจากหลัก
พุทธธรรมสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ

สหประชาชาติ สรุปได้ว่าหลักพุทธธรรมมีความ
เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ
สหประชาชาติ ได้แก่ หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์
4 หลักโภชนะ มัตตัญญูตา หลักไตรสิกขา หลัก
อิทัปปัจจยตา หลักสังคหัตถุ 4 และหลักความ
เสมอภาค ซึ่งแสดงให้เห็นในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 หลักพุทธธรรมและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ

หลักพุทธธรรม	เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน
หลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 4	SDG1 ขจัดความยากจน SDG12 การผลิตและการบริโภคที่รับผิดชอบ
หลักโภชนะมัตตัญญูตา	SDG2 ขจัดความหิวโหย SDG3 การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี
หลักไตรสิกขา	SDG4 สร้างหลักประกันด้านการศึกษา และสนับสนุนโอกาสในการ เรียนรู้ตลอดชีวิต
หลักอิทัปปัจจยตา	SDG6 น้ำสะอาดและสุขาภิบาล SDG13 การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ SDG14 ระบบนิเวศทางทะเล SDG15 ระบบนิเวศบนบก
หลักสังคหัตถุ 4	SDG11 ทำให้เมืองที่อยู่อาศัยมีคุณภาพ SDG16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข มีความมั่นคง มีสันติภาพ SDG17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพ หุ้นส่วนความร่วมมือ
หลักความเสมอภาค	SDG5 ความเท่าเทียมกันทางเพศ SDG10 ลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาค

ความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมะกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของสหประชาชาติ
สามารถเห็นได้จากหลายด้าน เนื่องจากหลักพุทธ

ธรรมมีความเกี่ยวข้องกับคุณธรรม ความเป็นธรรม
และการดำเนินชีวิตที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม
และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเป้าหมาย

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเช่น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ ประโยชน์ 4 ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน ส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการบริโภคที่รับผิดชอบ หลักโภชนาปัตตัญญูตา หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมาณในการบริโภค ส่งเสริมให้เกิดมีสุขภาพที่ดี ยกระดับโภชนาการ หลักไตรสิกขา ส่งเสริมให้มีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต หลักอหิปปัจจยตา สนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติและดูแลสิ่งแวดล้อม หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ ความสงบสุข ยุติธรรม และทำให้เกิดความร่วมมือเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องคุณค่าของมนุษย์และความเท่าเทียม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมความเชื่อมโยงของหลักพุทธธรรมและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการทำงานเพื่อเป้าหมายเหล่านี้ช่วยให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการกล่าวถึงพระพุทธศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมและเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้อย่างชัดเจน การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทาง

วัตถุและการพัฒนาทางจิตวิญญาณ เพื่อสร้างสังคมที่มีความสุข ยุติธรรม และยั่งยืน หลักพุทธธรรมที่สำคัญในการประยุกต์ใช้เพื่อเป้าหมายนี้ได้แก่ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 หลักโภชนาปัตตัญญูตา หลักไตรสิกขา หลักอหิปปัจจยตา หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักความเสมอภาคซึ่งสามารถผสมผสานเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพองค์ความรู้ที่ได้รับจากการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ ไม่เพียงแต่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจในการรับรู้ที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้มีการดำเนินชีวิตที่มีความหมาย การเคารพต่อธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมและโลกของเรา สามารถนำมาสร้างแนวคิดสำหรับภาครัฐและเอกชนในการนำหลักพุทธธรรมไปใช้เพื่อสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ ทำให้เกิดการนำเสนอมุมมองใหม่ต่อเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติทั้ง 17 ข้อผ่านหลักพุทธธรรม ซึ่งจะเปลี่ยนการเน้นจากเป้าหมายที่เน้นผลลัพธ์ไปเป็นการเน้นกระบวนการที่ยั่งยืนและมีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรมีการกำหนดนโยบายขององค์กรดังนี้ 1) การรวมหลักพุทธธรรมในนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนา องค์กรควรให้ความสำคัญกับการรวมหลักพุทธธรรมในการวางแผนและดำเนินการต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์ในการสร้าง

นโยบายการจ้างงานและ การบริหารทรัพยากรที่ยั่งยืน ใช้หลักโภชนาการมาใช้ในการสร้างมาตรการการบริโภคที่รับผิดชอบ 2) การส่งเสริมการศึกษาและการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา องค์กรควรส่งเสริมโปรแกรมการศึกษาและการฝึกอบรมที่ให้ความสำคัญกับด้านจิตใจ การฝึกหัดด้านจริยธรรม และการพัฒนาปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ SDG4 ที่เน้นการศึกษาคุณภาพและเท่าเทียม 3) การใช้หลักอหิมาที่ปัจจัยตาในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร องค์กรควรส่งเสริมการใช้หลักการนี้ในการวางแผนการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุน SDG6, SDG13, SDG14 และ SDG15 เพื่อการจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 4) การสร้างความร่วมมือในชุมชนผ่านหลักสังคหวัตถุ 4 องค์กรควร

ให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในการดำเนินงาน เพื่อสนับสนุน SDG11 และ SDG16 ซึ่งเน้นการสร้างสังคมที่สงบสุขและมีการปกครองที่ดี 5) การนำหลักความเสมอภาคมาใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำ องค์กรควรมีการแนะนำให้นำหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมมาใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม สนับสนุน SDG5 และ SDG10 ที่เน้นความเท่าเทียมทางเพศและการลดความไม่เท่าเทียมกัน การนำเสนอแนวคิดเหล่านี้ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมในการดำเนินงานและนโยบายไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามคุณธรรม แต่ยังเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนสำหรับการพัฒนาในอนาคตด้วย

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กมลาค ภูวนาธิพจน์. (2556). *แนวทางปฏิบัติเพื่อการบริโภคสายกลางในพระพุทธศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กรณิศ ดวงใบ. (2559). การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยพุทธบูรณาการ. *วารสารสวนปรุง*, 32(2), 33-46.
- ชลธิชา กาญจนศิริ และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2563). โภชนปฏิบัติ: การใช้หลักโภชนาการมาพัฒนาสุขภาพในการรักษาโรคตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(3), 61-73.
- พระครูวิชัยสุตกิจ และสุวิชัย อินทกุล. (2564). พุทธจริยธรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมตามวิถีพุทธ. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 6(1), 218-231.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- พระอธิการทิศเทพฐานโก. (2559). พุทธธรรมกับการแก้ไขปัญหาความยากจนในสังคมไทย. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 1(3), 61-70.
- วิระยา พิมพ์พันธ์. (2563). ความเสมอภาค: ตามแนวคิดประชาธิปไตยมีอยู่จริงหรือในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 7(3), 15-31.
- ศูนย์วิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. (2566). *ว่าด้วยเป้าหมาย (Goals) 17 เป้าของ SDGs*. เข้าถึงได้จาก <https://www.sdgmove.com/2017/06/01/goals/>
- สอาด ภูนาสรณ์, สมควร นามสีฐาน และอานวยพร โสมจุมจัง. (2564). พุทธวิถีไทยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในยุค NEW NORMAL. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(2), 14-26.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *เกี่ยวกับ SDGs*. เข้าถึงได้จาก <https://sdgs.nesdc.go.th>
- สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2559). *กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Brundtland, G. H. (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development (UN-Document A/42/427)*. Retrieved from <http://www.un-documents.net/ocf-ov.htm>